

ויש שכתבו שמחלוקת אמוראים בדבר (עריטב"א ריש מכלתין בשם ר"ת; תורי"ד חגיגה יח).
ודעת הרמב"ן (ע' בדבריו ריש מכלתין ובריטב"א לע"ז כב. וכן הכריעו כמה אחרונים עפ"י הרמ"א תקל, א) שמהתורה אין
איסור אלא בדבר שאינו אבד ושלא לצורך המועד, אבל דבר האבד או כל דבר שהוא לצורך המועד
מותר מן התורה והכמים אסרו באופנים מסוימים, כגון מלאכת אומן אפילו לצורך המועד או דבר האבד
שיש בו טירחה יתרה [וזהו שאמרו להלן (יג)]. שלכך המכויין מלאכתו במועד לא קנסו את בנו אחריו,
לפי שלא עבר על איסור תורה (וע"ש בלשון רש"י ד"ה משום).
ויש מי שכתב שמהתורה אסור רק במלאכת עבודת האדמה וכד' שטירחתה מרובה (עפ"י רמב"ן בע"ז כב.
ור"ן שם בשמו).

ע' פירוש השיטות והמסתעף, במנחת חינוך שכג, ג-ד; משנה ברורה ובאור הלכה או"ח תקל ושם ר"ס תקלו; חזון איש קלד, יד;
מאור ישראל וחדושים ובאורים ריש מסכתין.

תניא כוותיה דרב שישא בריה דרב אידי, אלו דברים העושין לאבל בימי אבלו...' והטעם שהחמירו
באבל יותר מבמועד שאפילו בדבר האבד לא יעשה בעצמו, והלא אבל לא הסמיכהו אדאורייתא ומועד
הסמיכו – נראה משום שמלאכת האבל אפשר לעשותה ע"י אחרים שאינם אבליים, משא"כ במועד שהכל
אסורים בעשיית מלאכה (עפ"י רא"ש).

ויש שכתבו שלכך החמירו באבל יותר, שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה (עפ"י שיטה להלן
יד: וצ"ע אם יש לומר סברא זו בדעת הסוברים מלאכת חוה"מ דרבנן אלא שהסמיכה אדאורייתא).

אם היה אומן לרבים וספר ובלן לרבים והגיע עת הרגל ואין שם אומן אלא הוא – הרי זה יעשה'.
ומסתבר שגם נוטל שכר על עבודתו ואינו חייב לעבוד בחנם. ואולם נראה שרופא בתוך שבעת ימי
אבלותו, אף על פי שמסתבר שמתר לו לילך ולרפא את החולה אפילו אין בו סכנה, ואפילו רק למי
שיש לו מיחושים בעלמא, שהרי זה צורך גדול של מצוה, מכל מקום אין לו להרויח ממלאכת מצוה,
ואינו רשאי ליטול שכר בטלה בימי אבלו. אבל מותר לו ליטול תשלום עבור הוצאות שהיו לו (עפ"י מנחת
שלמה ח"ב צו, יא).

דף יב

**רב חמא שרא להו לאבונגרי דבי ריש גלותא למיעבד להו עבידתא בחולא דמועדא. אמר: כיון
דאגר לא קא שקלי, שרשווי הוא דקא משרשו ליה ולית לן בה'.** לפרש"י היו האנשים הללו עושים
עבודות המותרות במועד כגון סידור השלחנות ותיקונם. ומשמע בגמרא שאילו היו נוטלים שכר על
כך, היה אסור הדבר. וכן למד מכאן הרא"ש וכן נפסק בשלחן ערוך (תקמב), שאפילו מלאכות המותרות
אינן מותרות אלא לעצמו או לאחרים בחנם אבל בשכר אסור.

ואולם יש שפסקו הטר בדבר (הרי"א"ז. וע' בא"ר סו"ס תקמא שנטה קצת לזה. וכן נראה פשטות דברי הרמב"ם והרי"ף
שהשמיטו איסור זה. ובנדוע ביהודה (תנינא או"ח קד) פסק להלכה להתר, והעמיד דברי השו"ע בדברים שאינם לצורך המועד
אלא שאינם מלאכה גמורה. ובבאור הלכה (תקמא) תמה על דבריו). והם יפרשו דברי הגמרא כאן בענין אחר (כמו
שפרשו כמה ראשונים – ע' בפירוש רבנו חננאל ריטב"א ונמוקי-יוסף); מדובר על הענין הקודם דהיינו קבלנים
נכרים שהיו עושים מלאכת ריש גלותא באופן המותר, והיו מקבלים טובות הנאה מסעודתו, ומשמיענו

שאינן זה נחשב 'שכר' להחשב משום כך כשכירים אלא טובת הנאה בעלמא היא, ונשאר דינם כקבלנים. [וכן הביא הבית יוסף (תקמג) להלכה דין זה (אף על פי שנקט בסוגיא כפרש"י וכו"ל). ואולם הרי"ף והרמב"ם השמיטו הלכה זו – אפשר על פי דברי המאירי כאן שאין לסמוך על זה להלכה, כי שמא דוקא אצל ריש גלותא סמכו על כך, כי כל מעשיהם מפורסמים והיו הכל יודעים שאין נותנים אלא סעודתם ולא תשלום שכירות, אבל בסתם בני אדם לא התירו כזאת] (עפ"י שבט הלוי ח"ו סו).

'מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד'. לדעת המגן-אברהם (תקמג), ברייתא זו מדברת גם על ישראל שרשאי לקבל הקיבולת לעשותה לאחר המועד. וכן משמע מסתימת הרמב"ם (יום טוב ז, כה) שמדובר בישראל, אך בספר אליה-רבה כתב שכל הפוסקים כתבו דוקא נכרי. ולא ראה לשון הרמב"ם הנ"ל (שפת אמת).

'שומר לנער את צאנם'. נראה שלשון 'ניעור' משמש כאן כמשמעותו הרגילה, טלטול ונענוע; שהשומר מפור ומניע הצאן אנה ואנה [ומצינו שגם פעולת בחישה ועירבוב נקראת כן – ע' טהרות ב, א: 'מנערת את הקדרה']. גם יתכן מלשון ריקון [כמו 'מנוערין מן המצוות'; 'שכל מתי מבול ננערו לשם'] – מרוקנם מן הרעי שבקרבתם כדי לזבל השדה. וכן אמרו בירושלמי: מהו מנערה – מוליכה ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתנערים.

'בר שית סאוי ושייע מבר תמני ולא שייע'. לכאורה נראה לפרש שאפילו שיכר דליל העשוי מכמות פחותה של דגנים או תמרים, כשהוא נתון בכלי מוגף עדיף ויפה הוא משיכר המרוכז יותר שאינו בכלי מוגף. ואולם מרש"י נראה שמפרש לענין כמות השיכר, שטובה כמות קטנה של מוגף מכמות מרובה שאינו מוגף.

(ע"ב) יש מהן פטור אבל אסור – אף על פי שכתוב את חג המצות תשמר ולמדנו מזה על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה, והרי כל מקום שנאמר השמר הרי זה 'לא תעשה' – זהו לאו שבכללות הוא ואין לוקים עליו (נמוקי יוסף).
מבואר שנקט כדעת הראשונים שאיסור תורה הוא. והחולקים מפרשים 'פטור אבל אסור' דמדרבנן הוא, כאותם פטורים של שבת.

'חצדא דחיטי הוה דלא הוה פסיד' – שלא כקציר שעורים שהיה מותר אפילו לשמואל לפי שדרך השעורים כשהן יבשות יותר מדאי שהגרגרים נופלים, משא"כ בחטים (נמוקי יוסף).

כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי נכרים'. ע' במובא בע"ז לה.

'אדם חשוב שאני' –

'... וכן בכל מקום שאמרו רז"ל 'אדם חשוב שאני', הכוונה מצד החיוב יעשה כן, כי אילו היו כל העולם שוה במזגם זה, היה הדין נכתב כן בתורה לכולם. נמצא, ענינים כאלה וכאלה נקראים 'לפנים משורת הדין' והוא דין גמור לההוא גברא' (של"ה 'עשרה מאמרות' רא. וענין זה כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ד סח) ועוד עפ"י הגמרא בב"מ פד).

דין 'אדם חשוב' שצריך להחמיר על עצמו, הובא בפוסקים לענין הלכות שונות (ע' יו"ד סו"י קצה; קנב, א

ובש"ך סק"ב). אכן דעת כמה אחרונים [דלא כהש"ך שם] שלענין בשולי עכו"ם בדבר הנאכל כמות שהוא חי, גם לאדם חשוב מותר שהרי רב נחמן נהג בעצמו התר בדבר רוב יוסף החזיק בידו (ע' שבת נא), ואף על פי שרבי אמי הקפיד – הלכה כרבים (כן כתב הערוך-השלחן יו"ד קיג, יא, עפ"י פרי חדש ומגן אברהם ועוד. וע' גם בשפת אמת). ואולם כמה אחרונים כתבו להחמיר (וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"ו קה, ג).

'בשלמא כיתנא חזי לחפיפה'. יש מפרשים [של'א כפרש"י] ששורים הזרע והגשים חופפות בו פניהן וידיהן להחליק בשרן ולצחצח מראיהן (נמוקי יוסף).

'זכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו'. הוא הדין אם עבר ועשה במועד דבר שאינו אבד, מאבדים אותה מלאכה ממנו (עפ"י בית יוסף ומגן אברהם תקלח). ואולם אם לא עבר בעצמו אלא העסיק קבלן יהודי והתנה עמו מראש שלא לעבוד בחול המועד, והקבלן עשה על דעת עצמו בניגוד להסכם ועבד במועד – אין בידינו לאסור [ואף אם יש מקום שמא לא נעשה מספיק ללחוץ על הפועלים להפסיק] (עפ"י שבט הלוי ח"ט קל, ע"ש).

'זבלבד שיכניסם בצנעא לתוך ביתו'. ושונה מכל דבר האבד שמותר אף בפרהסיא; טעם הדבר פירש הרמב"ן (הובא בריטב"א), כי אין האבידה בגוף הדבר אלא מחשש גניבה שבחוץ. ומשמע טעמו שכל דבר האבד ניכר לכל שדבר האבד הוא. והרב המגיד הביא בשם הרמב"ן לחלק, משום שאינו אלא ספק אבוד. 'והראשון יותר נראה' (שפת אמת).

דף יג

'צרם און בכור קנסו בנו אחריו....' ע' במובא בבכורות לד.

'ואם תמצי לומר מכר עבדו לעובד כוכבים ומת קנסו בנו אחריו...' כאן פרש"י שאם ברח העבד מהעכו"ם, אין בניו יכולים לכופו לעבוד [ובגטין (מד) פירש שהשאלה היא אם חייב הבן לפדותו]. ונראה שאם ברח העבד בעוד רבו חי ודאי כבר זכה העבד בעצמו ויצא לחירות וגם אם ימות הרב עתה אין בניו יכולים לכופו, אלא השאלה כאשר ברח לאחר שמת (ע' אילת השחר גטין מד).

'נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית'. 'נדיירה' פרש"י על ידי דיר בהמות, שהביא לשם כדי לזבלה (וכ"פ הרי"ד והערוך ערך 'דר'). ולכאורה נראה מכאן שגם מלאכה הנעשית על ידי 'גרמא' בלבד הריהי מלאכה חשובה לענין שביעית, שהרי לענין שבת כתב בנמוקי יוסף (יב). שפעולה זו אינה מלאכה דאורייתא אלא שאסור לעשותה מפני שנראה כמזבל [וצריך לדחוק לשיטתו שזה שאמרו בירושלמי (שבת ז, ב) שהיא תולדה של חורש – מדרבנן הוא], ואעפ"כ לענין שביעית היא מכלל מלאכות האסורות מן הדין (עפ"י הר צבי גטין מד. ובספר מנחת שלמה (ח"ב כו, ו) צידד שלהירושלמי מדייר שדהו אסור מהתורה). ונראה שאעפ"י שאין איסור תורה בדבר, הרי זו מלאכה חשובה לקנוס, כיון ששבת הובל נמצא בפירות (כן כתב בחזו"א שביעית יט, טז. וע' גם מנחת שלמה ח"ב כד, א).